

Præster udfordres af trætte konfirmander og længere undervisningsforløb

Folkeskolereformen har ændret rammerne for konfirmationsforberedelsen - ny rapport lægger op til diskussion om dens plads i samfundet og om nye undervisningsmetoder

En ny rapport fra Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter viser, at præsterne er pædagogisk udfordrede af de ændrede rammer for konfirmationsforberedelse, som folkeskolereformen har medført. Efter reformen i 2014 har det mange steder været nødvendigt at lægge undervisningen af konfirmanderne om eftermiddagen, og de timer er prægede af trætte og ukoncentrerede konfirmander. Også undervisning i blokke af flere timer giver præsterne udfordringer.

Rapporten er den sidste af tre rapporter, som skal afdække, hvad der sker på området. Der lægges nu op til en række væsentlige diskussioner i folkekirken om f.eks. konfirmationsforberedelsens plads i folkekirken og samfundet som helhed, forholdet mellem skole og kirke, og udvikling af nye undervisningsmetoder og pædagogik.

De spørgeskemaer og interviews, som ligger til grund for rapporten, giver et godt og nuanceret indblik i, hvordan præsterne rundt omkring i landet oplever vilkårene efter reformen. Man ser et område i opbrud. Langt fra alle steder er der fundet en form, som præsterne er tilfredse med. Vilårene er blevet forskellige, og de opfattes og bruges forskelligt. Præsternes oplevelse af reformen lader i høj grad også til at være farvede af, om de oplever respekt fra skolens side om konfirmationsforberedelsen, og om de føler sig hørt og inddraget i at finde en løsning, der er god for både kirken og skolen.

Tidligere var morgentimerne hver uge et stabilt fundament for konfirmationsforberedelsen. Med reformen er der sket et markant fald i morgentimerne til fordel for blokundervisning i halve eller hele dage, sene eftermiddagstimer eller hele uger. Det opleves af flere præster som problematisk. Også fordi de f.eks. føler sig henvist til at skulle forhandle sig frem til vilkår, som kolliderer med deres andre opgaver og deres familieliv. Andre præster oplever forandringerne som mindre drastiske og har ladet sig inspirere til at gå nye veje i undervisningsmetoderne.

Et par procent-udregninger viser tydeligt, hvor markante forandringerne er: Ser man på forholdet mellem kontinuerlige lektioner og blokundervisning, er andelen af kontinuerlige lektioner faldet fra før reformen 71 % til 51 % i skoleåret 2016-17. Samtidig er andelen af undervisning placeret på hele skoledage steget fra 10 % til 14%. Ser man på lektionernes placering i et dagsskema er andelen af kontinuerlige lektioner kl. 8-10 faldet fra 70 % til 43 %. Og andelen af lektioner om eftermiddagen kl. 14-16 er samtidig steget fra 15 % til 36 %.

Eftermiddagsholdet kan ingen ting

Omkring halvdelen af præsterne oplever, at konfirmanderne er mere trætte og ukoncentrerede i undervisningsforløbene om eftermiddagen, end de var i morgentimerne før reformen. Det er mere krævende at engagere eleverne på det tidspunkt.

En præst siger *"Altså jeg kan jo se det til sammenligning. Det er tirsdag eftermiddag og torsdag morgen. Og i princippet skulle det være nogenlunde tilsvarende grupper. Men eftermiddagsholdet kan bare ingen ting"*. En anden præst fortæller, hvordan hun må bruge kostbar undervisningstid på at give de trætte og sultne konfirmander noget at spise: *"Jeg kommer med kakaomælk og muffins, så de kan få nogle kalorier. Det*

irriterer mig, men jeg gør det. Det går der mindst et kvarter med. Af den tid, hvor jeg kunne have fortalt dem noget godt”.

Nogle af præsterne peger på, at dele af undervisningen kræver mere kontinuitet end blokke og heldagsundervisning kan give. En præst mener *”At tro at man kan sige, at så laver man nogle kompaktforløb seks gange på et år og så ses vi ikke mere før til generalprøven og konfirmationen, det tror jeg simpelthen ikke på. For man kan ikke indøve de salmer, og man kan ikke indøve trosbekendelsen og fadervor. Det er altså ikke muligt”.*

Indførelsen af blokke på hele og halve dage er en del steder blevet tilbudt af skolen som kompensation for de afgivne morgentimer. Ofte betinget af at præsterne er villige til at tage hele årgangen, og det kan betyde meget store grupper af konfirmander. Nogle steder bliver det en stor pædagogisk udfordring, hvis præsten som det ofte er tilfældet står alene med undervisningen.

Det kan denne præst tale med om: *”Der var en af gangene, hvor skolen i sin visdom havde tænkt, at jeg lige kunne have nogle og fyrrer elever samtidig. Så havde jeg elever i begge konfirmandstuer og satte nogle værksteder i gang. Det gik jo slet ikke”.*

Men det er ikke alle præsterne, der ønsker sig tilbage til morgentimerne. De, som er positive over for undervisning i blokke og hele dage, fremhæver mulighederne for mere variation i undervisningen med mere alternative arbejdsformer, fysisk udfoldelse og kreative aktiviteter. Færre foredrag og flere fortællinger.

En præst er blevet glad for de hele dage og ser gerne andelen af blokundervisning videreført. Han siger: *”Jeg synes, at en af heldagenes kvaliteter er, at man får et samvær og en højere grad af fornemmelse af personlighed hos den enkelte konfirmand. Ideelt set kunne det måske være godt at have mere blokundervisning, hvor man var sammen over et par dage eller tre. For med 1½-2 timer om ugen – så er der én, der er syg, og én, der skal på ferie, og så er der én, der ikke er der af en eller anden grund”.*

Hovedparten af præsterne vil helst fastholde morgentimerne. De optimale rammer ville være en hovedvægt på kontinuerlige lektioner, evt. suppleret med et par blokke, som kan bruges til ekskursioner, mener flere af præsterne.

Erfaring i hvad der virker

De fleste af de interviewede præster svarer nej til, om reformen har ændret deres syn på formålet med konfirmationsundervisningen. Det kan hænge sammen med, at præsterne ikke tolker formålet snævert, men ser det som en kombination af dannende, forkyndende, kundskabsmeddelende og socialt-relationalle elementer. Dog prioriterer de fleste det forkyndende.

Der er en lille stigning i andelen af præster, der vægter de mere ”bløde” formål, mens andelen, der lægger mest vægt på det kundskabsmeddelende er faldet. Men det kan lige så vel være et resultat af egen udviklingsproces og erfaring med konfirmander over tid som af eftervirkninger fra reformen, siger flere præster.

”Det har ikke så meget med skolereformen at gøre, det har mere med at gøre, at ens egen tilgang til det og ens erfaring for, hvad der virker og ikke virker, bliver bedre”, forklarer en præst.

De længere undervisningsforløb kan være med til at understøtte en undervisning, som i højere grad går på oplevelser og fællesskab end på formidling af eksakte kundskaber. Det uddyber en præst her:

"Jeg møder jo mange gamle konfirmander, som skal have deres barn døbt, eller de skal giftes. Så finder jeg et billede frem fra da de var konfirmander og spørger, hvad de kan huske. Det har aldrig rigtig været noget med undervisningen. Det kan være at vi fik kage, eller at vi sov oppe i kirken, eller at vi besøgte nogen. Det har fået mig til at tænke, at jeg ikke skal gå så meget op i vidensformidling. Derfor ligger det langt højest for mig at give dem en oplevelse af at de kan være med, og at de kan være med også, når de er konfirmeret".

Fra interviewene får man desuden et indblik i, hvor meget det socialt-relationale fylder hos konfirmanderne. Mødet med præsten og opbygningen af et personligt forhold til præsten har en stor betydning. En præst udtrykker det sådan, at mødet med præsten giver kirken krop. Og en anden præst har til sin overraskelse oplevet, at netop kontakten til præsten er noget af det, konfirmanderne fremhæver i evalueringen af undervisningen:

"Der skriver de faktisk: at møde mig. Det syntes jeg, var sådan lidt... For de kunne da få 100 andre ting ud af det. Men det anfører de faktisk, og det er jo også det, man har læst om, at det ikke er uvæsentligt. Og det kan jeg jo også se, når jeg møder dem igen".

Der må prioriteres

Ser man på indholdet af konfirmationsundervisningen, er det kun i begrænset omfang påvirket af reformen. Der er sket en lille stigning i praktiske og diakonale aktiviteter, mens traditionelt indhold som stof fra Det Gamle Testamente er faldet lidt.

Præsterne lægger vægt på såvel klassisk stof med udenadslære fra den kristne tradition, som på kirkelig praksis og også på livsemner som f.eks. "etiske problemstillinger" og "identitet", som appellerer til konfirmanderne.

For nogle har reformen betydet en nedgang i effektiv undervisningstid, fordi skolens betingelse for at de kunne beholde morgentimerne har været, at timetallet blev sat ned til anordningens minimum. Det har påvirket indholdet i retning af færre emner og/eller mere koncentrerede forløb.

En præst tackler den nedsatte undervisningstid sådan her: *"Tidligere havde jeg meget mere af det gamle testamente med, de 10 bud og Moses, skabelsen og Adam og Eva og syndefaldet. Der er lige 15 kapitler der, som jeg synes tager nogle store og elementære spørgsmål og grundtemaer op, men det når jeg slet ikke mere. Det er mestendels ny testamente".*

En anden præst, der har fået færre lektioner fortæller, hvordan han har måttet indse, at hans umiddelbare strategi til at kompensere for de kortere lektioner ikke har virket efter hensigten: *"Der tror jeg nok, at jeg valgte at sige, at så gøre jeg det bare hurtigere. Og der kunne jeg mærke, at der taber man noget i starten. Eller fordi jeg troede, at ved at skrue op for tempoet i undervisningen og materialet og vær's go... så kobler de lige så stille af".*

Nogle præster er glade for at blokundervisning har givet mulighed for at lægge indhold ind, som de ikke har kunnet tidligere. Det er ofte emner, som har med kirkens praksis og diakoni at gøre.

De ændrede rammer kan føre til ændrede prioriteringer af indholdet. Præsterne arbejder i højere grad i dybden med få emner, hvor de tidligere bredte sig over flere mindre emner. Det ser nogle præster som en fordel. Andre har vanskeligt ved at få det til at fungere, og ser det som et tab, at de ikke kan nå så langt omkring i undervisningen som tidligere.

En præst reflekterer over nogle fravalg, der har været nødvendige, men også har givet nogle gevinster for undervisningen: *"Jeg kan se, at jeg helt klart har færre emner inde, men måske nok fra flere vinkler, så det*

kan blive mere facetteret eller dybere. Så noget går tabt et eller andet sted... Det er meget baseret på, at jeg vil give de her konfirmander en oplevelse af, at de er rummet. At der er et rum, der åbner sig, at det er tilladt at stille spørgsmål om alt muligt. Det er vigtigere for mig, end at de kan fadervor og trosbekendelsen udenad. Det er et skift i min pædagogik kan man sige".

Nødvendigt med nytænkning

Det kalder på nytænkning inden for både undervisningsmetoder og pædagogisk praksis, når så mange præster er udfordrede af de nye rammer.

Præsternes pædagogik er stort set ikke ændret efter skolereformen. Der er kun sket mindre ændringer, og over 80 % af præsterne har ikke ændret pædagogiske midler. De vigtigste forskelle mellem før og efter reformen synes at være, at foredrag vægtes lavere, og at fortælling og samtale vægtes højere, ligesom et stort flertal foretrækker samtale i mindre grupper og kreative og fysiske aktiviteter samt udflugter. Det er formentlig fordi, indførelsen af eftermiddagslektioner og blokundervisning kalder på mere aktiverende og levende undervisningsformer. Det er dog særligt i blokundervisningen, man ser den forskel. I den kontinuerlige undervisning er der kun sket få ændringer.

Interviewene peger klart på, at præsterne er opmærksomme på betydningen af varieret undervisning og af at finde metoder, der kan aktivere konfirmanderne. Men det antydes også, at det er vanskeligt for flere af præsterne at slippe den traditionelle underviserrolle og i stedet arbejde med mere deltagerorienteret undervisning.

En præst fortæller, hvordan hun gennem nogle år har arbejdet på at få at få konfirmanderne mere på banen i undervisningen, blandt andet ved at bruge tips og materialer fra Folkekirkens Konfirmandcenter. Hun oplever, at de ændrede rammer om undervisningen giver en tættere kontakt, så det er blevet lettere at undgå den envejskommunikation, som hun synes er problematisk.

"Det er formentlig nogle af de tricks fra Konfirmandcentret der gør, at jeg synes, at jeg har fået flyttet noget af taletiden over til konfirmanderne. Hvor tidligere, selv om jeg havde intentionerne, så landede jeg i foredrag én gang til... Jeg er da overbevist om, at alt det, de selv får sagt og gjort, det lærer de mere af end noget som helst andet", siger hun.

Hun synes, at blokundervisningen giver nye muligheder, både i forhold til at se længere film, benytte forskellige former for fysiske aktiviteter og at inddrage mennesker i sognet i undervisningen gennem besøg, kirketjeneste og lignende. Derimod har hun ikke været i stand til at finde nogen pædagogisk metode, der fungerer i de kontinuerlige eftermiddagslektioner:

"Eftermiddagsholdet er så brugt. De kan godt blive optaget af nogle diskussioner, hvor det har legepræg, tavlestafet, eller hvor de skal rundt i hjørnerne og flytte med kort og den slags. Men pludselig kan de ikke alligevel. Nej, der er ikke ret meget godt at sige om de eftermiddagstimer. Bortset fra at vi får snakket sammen over kaffen. Og så tror jeg da stadig, at den der stund henne i kirken er værdifuld", siger hun.

Synet på læring er forskelligt

Præsternes vurdering af skolereformen hænger i høj grad sammen med, om de oplever, at de kan realisere deres formål med konfirmationsforberedelsen inden for de nye tidsmæssige rammer. Og om de er i stand til at tilpasse deres undervisning til den nye situation. Det betyder, at f.eks. blokundervisning vurderes meget forskelligt, afhængigt af den enkelte præsts syn på læring og på hvilket indhold, der skal formidles.

Desuden ikke mindst om præsten føler sig pædagogisk rustet til at undervise under de ændrede rammer, og kan trække på hjælp, hvis det bliver nødvendigt.

Når nogle præster har forbehold over for at inddrage kreative og fysiske aktiviteter i undervisningen kan det dels skyldes, at de ikke føler sig tilstrækkeligt pædagogisk rustede til at arbejde på den måde, dels kan der være tale om en mere principiel modstand. Nogle forbinder det at lære noget med en mere traditionel katederundervisning og har svært ved at se kreative og fysiske indslag som andet og mere end pauseaktiviteter.

For en præst er varieret formidling et nøgleord i konfirmationsforberedelsen. *"Det må frem for alt ikke være kedeligt. For stoffet er ikke kedeligt, men det kan formidles kedeligt"*, siger hun. Bibelfortælling er en af hendes foretrukne metoder. Hun bruger desuden også gerne film og billeder som grundlag for samtale om livsemner, og ind imellem individuelle opgaveark. Også hun er udfordret af trætte konfirmander om eftermiddagen:

"Men det er også fordi jeg er den, jeg er. Der er nogle præster, der siger, jamen vi kan sidde og male altertavler eller klippe ting ud fra aviserne eller sådan noget. Det er ikke så meget mig. Man kunne sikkert sagtens sidde og male og tegne med dem, men jeg synes jo stadig, at de først og fremmest skal lære noget", siger hun. Efter reformen er hun gået mere over til tegneserier, som hun oplever fanger konfirmanderne bedre end længere tekster.

Skole og kirke under pres

Når flere præster synes, at ændringerne er problematiske, skyldes det også at konfirmationsforberedelse på andre tidspunkter end morgentimerne støder sammen med alle mulige andre fritidstilbud til de unge. Det kan ses som et udtryk for sekularisering. Kirken bliver skubbet ud i periferien, og hvert ungt menneske må tage stilling til, om han eller hun helst vil gå til fodbold, klaver eller konfirmationsforberedelse, eller hvad valgene nu står imellem.

Skolereformens indvirkning kan også ses som udtryk for en decentralisering af forhandlingerne om, hvornår konfirmationsundervisningen skal ligge. En iøjnefaldende forskel på vilkårene for undervisningen består i, om der er indført rammeforsøg eller ej. De steder, hvor der er indført rammeforsøg, er der flere morgentimer, flere kontinuerlige lektioner og færre lektioner uden for skoletiden.

Undervisningsministeriet åbnede i 2015 mulighed for at folkeskolerne kunne komme med i rammeforsøget, der betød, at timetallet i 7. eller 8. klasse kunne reduceres fra 35 timer til 33 timer, så konfirmationsforberedelsen kunne lægges inden for den tid, der var afsat til understøttende undervisning.

De steder, hvor forhandlingerne har fundet sted centralt for provstiet, er flere lektioner placeret i tidsrummet kl. 8-10, og færre i tidsrummet kl. 10-16, sammenlignet med de steder, hvor forhandlingerne har fundet sted lokalt.

I langt de fleste tilfælde foregår forhandlingerne lokalt mellem den enkelte præst og skoleledelsen. Præsternes oplevelse af forhandlingerne er for de flestes vedkommende positiv, men interviewene viser også, at det nogle steder har været svært at finde en ny model til erstatning for det fælles undervisningstidspunkt om morgenen.

Nogle præster fortæller om en oplevelse af at blive præsenteret for et ultimatum fra skolens side. *"Det er mig og skoleledelsen, og de er søde og rare, men det er sådan set diktater fra deres side. Altså de skal have nogle ting til at gå op, og det lægger de ikke skjul på"*, siger en præst.

En anden præst kobler skolens måde at agere på med en latent konflikt om undervisningens placering og manglende forståelse for konfirmationsforberedelsen. *"Det var som om den der frustration over, at lærerne havde skullet af med de morgentimer i årevis... vi blev lige sat til vægs. Og jeg blev også meget ked af, at man har en skoleleder, som intet ved om vores undervisning og egentlig ikke regner den for særlig meget",* siger han.

Præsterne udtrykker dog forståelse for, at reformen også sætter skolen under pres, og at deres ønske om at placere konfirmationsundervisningen på andre tidspunkter ikke nødvendigvis skal ses som udtryk for modstand mod kirken.

En af de præster, der oplevede at gå fra morgenundervisning til blokundervisning, men som senere er gået tilbage til rammerne før reformen, vurderer at det er et spørgsmål om, at skolen skal finde sine ben i det nye: *"Skolen slapper lidt mere af end den gang. Der var også en ny skoleleder, da reformen kom, som bare skulle holde sig til reglerne. Nu har vedkommende fundet sit leje også, og så finder vi ud af det",* siger han.

Betydningen af gode relationer til skolens ledelse går igen i flere af interviewene. Og en præst giver udtryk for, at reformen har givet anledning til et tættere samarbejde end før.

Mere udforskning og flere drøftelser på vej

Overordnet set har reformen ikke haft betydning for hverken antallet af tilmeldinger, mængden af konflikter på holdene eller antallet af konfirmander, der gennemfører konfirmationsforberedelsen. Dog er det værd at notere sig, at 11 % af præsterne oplever færre tilmeldinger. Bag det overordnede billede kan der altså godt gemme sig en konsekvens af reformen, som endnu ikke er klart udfoldet, og som bør udforskes nærmere. Nemlig at overgangen til eftermiddagsundervisning eller undervisning efter skoletid får nogle unge til at vælge konfirmandundervisningen fra.

Det kunne også være relevant at få afdækket, om der andre steder er flere tilmeldinger efter reformen, og hvad der i så fald ligger bag.

Undersøgelsens resultater viser, at der er behov for drøftelser på flere niveauer. Der er behov for at få menighedsrådene på banen og drøfte, hvad de ændrede rammer kræver af lokaler og måske medhjælpere for at undervisningen kan lykkes.

På provstiplan er der brug for at tage stilling til både opgavefordeling og økonomi. På stiftsplan er det oplagt at samle erfaringer med positive og negative udviklinger i kølvandet på reformen og sætte gang i pædagogisk udviklingsarbejde.

For Folkekirkenes Uddannelses- og Videnscenter er det en oplagt opgave at bidrage til den løbende uddannelse og efteruddannelse af kirkens medarbejdere og den faglige kvalificering af udviklingsprojekter.